

mávné rukou poručík PhDr. Bašek – a už ho to snad ani neboli.

Stejně vždycky patřil mezi malíře, co potřebují mít model před očima. Není nad bezprostřední vjem. To prosazoval Julius Mařák už koncem 19. století u nás, nemluvě o impresionistech. Mezi náměty autora lze najít vedle krajinných výseků i nejedno zátiší – například s květinami či ovocem, akty, portréty, nevyjímaje ale ani abstraktní či fantazijní motivy. Pracuje nejčastěji technikou olejomalby, nevyhýbá se ale ani kombinovaným technikám, zejména kolážím.

Se svou kůží na trh, neboli s výsledky své práce vyšel na veřejnost během let například výstavou v roce 1987 – v Galerii Kniha, jež bývala v podchodu metra Dejvická. A pak ovšem na pražském Salonu výtvarných umělců v roce 1988, kde vystavil mimo jiné velkoformátový obraz s názvem Soudce, parafrázující aktuální jevy v současné umělecké komunitě, kde jeden rozhoduje o druhém a prosazuje právě to své nazírání světa za to jediné pravé. Právě Salon z doby sklonku socialismu se vyznačoval již jistou dávnou demokracií, vyjádřenou tím, že vystavovat tam směl každý, kdo se hodlal zúčastnit, a nikoli jen ten, komu to bylo dovoleno.

„Prodal jsem tam dokonce dva obrazy,“ usměje se doktor Bašek při vzpomínce. „Byla to květinová zátiší...“

Dneska je spíš rozdává – kamarádům, když se některému nějaký zalíbí. To ostatně dělal filantropicky vždycky.

„Neživím se tím, tak mohu lidem někdy udělat radost,“ říká autor.

V České republice i v zahraničí se tak převážně v soukromých sbírkách nachází už hezká řádka jeho prací. V roce 1990 si například odvezli jeho čtyři obrazy japonští podnikatelé, jednající zde o možnostech svých šicích strojů.

Že by se doktor Bašek ještě někdy nějak doopravdy v oboru malby prosadil, dávno nevěří. Je realista. Těší ho slova uznání i kritiky, jsou-li míněna upřímně. Sám zastává ověřenou tezi, že součástí talentu je obecně platné pravidlo „umět se prosadit“.

„Domníval jsem se, že svoje znalosti a vzdělání kunsthistorika časem uplatním i jako vyšetřovatel,“ řekne tiše, s lehounkou a pokornou ironií člověka, jenž sebe-důvěry ke své škodě dvakrát nepobral. Což je u něj způsobeno povahovým založením relativizujícího filozofa bez různých brýlí, který za pár let dosáhne šedesátky a nic „lidského“ jej asi už nepřekvapí.

„Ale ani to mi moc nevyšlo. Na prezidiu pracoval Útvar pro ochranu kulturního dědictví, který měl trestnou činnost v téhle specifické oblasti v referátu, ale nejprve mě odmítl – že nemám deset let odborné vyšetřovatelské praxe. A když jsem jich dosáhl, tak dotyčný tým rozpustili. Časem, dokud jsem ještě v aktivní službě, se mohu pokusit absolvovat výběrové řízení, pokud se podobná možnost naskytne. Uvidíme nejsem kariérista.“

Ale stane se, že občas k němu „výtvarný případ“ zavane osud i běžným postupem – mezi zpracovávaným nápadem trestné činnosti na SKPV Praha I. Jeden se týkal obrazu Černý pierot od Jindřicha Štýrského, v druhé polovině let devadesátých dvacátého století, odhadovaného znalcem na půl-druhého milionu korun. Jistý nepoctivý

galerista si dílo vypůjčil od majitelky na výstavu a když ho měl po delším čase vrátit, začal podivným způsobem tvrdit, že mu ho údajně prodala a on že ho teď jako svůj majetek může nabízet dál jiným zájemcům. Písemné doklady sice neměl, ale zato nějaké svědky. Věc se táhla snad rok, nakonec se obraz po příslušném rozhodnutí Městského soudu majitelce vrátil. V současné době ukládání finančních prostředků do uměleckých děl by se na některé z tuzemských aukcí mohl tenthle obraz prodávat i za několiknásobek původní odhadní ceny...“

Jiný dosti zajímavý případ byl s obrázky Josefa Lady, nazývanými Zimní hry nebo Zimní radovánky. Šlo v podstatě o tzv. „domnělé padělky“. Prodávaly se ve své době také na pražských aukcích a ukázalo se, že kupodivu existují dva exempláře prakticky až na detaily téměř shodné. Jeden, jehož majitel z Plzně podal trestní oznámení, byl stoprocentně autentický, s příписy autora a znaleckým posudkem od přední české odbornice. Druhý, sporný Lada, se objevil druhotně a měl být prodáván na předvánoční aukci umění na Zofíně. Během vyšetřování se realizovaly odborné expertizy zajištěného artefaktu, ale pravost nakonec nevyloučily ani u druhého obrazu. Existoval předpoklad, že malíř Lada asi neměl důvod vytvářet sám dvakrát stejný obrazek.

„Kdoví, možná byla autorkou Ladova dcera Alena, která styl svého otce dobře znala a rozvíjela ho, možná falzum někdo namaloval už ve třicátých či čtyřicátých letech,“ krčí rameny doktor Bašek. „Ani Národní galerie v Praze tehdy nevyřkla rozhodný verdikt. K chemické expertize, která jediná by snad dala jasnou odpověď, se majitel neodhodlal, při ní by se obrazek mohl i nevratně poškodit. A věc byla tedy odložena.“

Každopádně má při podobných kauzách PhDr. Stanislav Bašek výhodu, že není ve všem odkázán na soudního znalce z oboru výtvarného umění, sám se znaleckou činností namátkově zabývá.

„Vy vyšetřovatelské práci jsem se už naučil chodit. Každý případ je ale pochopitelně jiný, stále je čemu se v praxi učit a získávat nové zkušenosti a poznatky. Stále nás může i na obvodu něco překvapit. Říkám si, že zákon je třeba důsledně dodržovat a hájit. A sám sebe považuji v tomhle ohledu za idealistu, který na straně zákona vždycky stál. Takhle jsem se postavil – k vlastní újmě – i proti jednomu velkému restitučnímu podvodu, ke kterému docházelo v místě mého trvalého bydliště a který naše soudy řešily víc než deset let. Naštěstí jsem v tomto úsilí v kritických chvílích, připomínajících boj dona Quijota proti větrným mlýnům, nebyl sám.“

A co se týče malování, jež zůstává pro doktora Baška velkou radostí volných chvil? „Víte, já ničeho v životě nelituji a dál se povzbuzuji myšlenkou, že když byl malířem slavný celník Rousseau, tak proč by nemohl být malířem vyšetřovatel Bašek? U výtvarnění se psychicky odpochínu, načerpám klidu. Je to pro mne určitá jistota, byť by se člověk zrovna nacházel v největším srabu.“

Jan J. VANĚK

Foto a reprofoto Václav ŠEBEK

OBRANA PŘED PEDOFILY

Velké pozornosti se dostalo v poslední době soudnímu řízení s boxerem z Sankt Petěrburgu Alexandrem Kuzněcovem. Zabil člověka, pedofila, který se pokusil zneužít jeho osmiletého nevlastního syna. Kuzněcov vypráví, jak se chystali na Nový rok s chlapcem odpalovat petardy. Zdržel se ale v bytě a když vyšel ven, chlapce už neviděl. Zaběhl tedy do domu a tam v druhém patře celou scénu uviděl. Nějaký mladík se tam pokoušel chlapce zneužít. Dítě bylo zmlácené, vyslečené a v bezvědomí. Kuzněcov se neudržel a několika profesionálními ranami 19letého Uzbeka srazil k zemi. Na následky tohoto napadení student místní vysoké školy zemřel. Kuzněcov se sám udal na policii. Byl obviněn nejprve z vraždy, později bylo obvinění překvalifikováno na úmyslné těžké zranění s následkem smrti z nedbalosti. Kuzněcov je stíhán na svobodě, když slíbil, že neopustí zemi. A vypadá to, že by mohl být dokonce zproštěn viny. Kuzněcov v přiznání uvedl, že vůbec nechápe, jak se to mohlo stát, že se neovládl, a proto se bude zkoumat i míra přičetnosti v době činu. Pokud by soudní psychiatrická expertiza prokázala, že jednal v afektu, mohl by být odsouzen na 3 roky nebo i podmíněně. V opačném případě mu hrozí trest odnětí svobody na 5–15 let. Rozhodující bude expertiza mrtvého těla, kde se podle počtu i charakteru ran dá zjistit, zda už nešlo o sadismus a mstu, zda se jednalo skutečně jen o okamžitý afekt.

Celý případ ale vyvolal logickou odezvu po celém Rusku – na lavici obžalovaných usedl člověk, který bránil své dítě před násilím. Větší část občanů, a to jak mužů, tak žen vystupují na obranu Kuzněcova, jsouce toho názoru, že přece zabil člověka, který se chystal provést víc než nemorální skutek, chtěl zneužít nezletilého. Druhá skupina lidí, a těch je méně, říká, že boxer by měl být potrestán v každém případě, protože v právním státě, a jako takový chce Rusko být světu prezentováno, takový čin je trestný a musí být potrestán odnětím svobody. Ale i ti se vyjadřují v duchu „za to bych ho já taky zabil“...

Kdyby ale Kuzněcov nevyužil v praxi to, čemu se ve sportu naučil, a násilník by byl uvězněn, čím by se to skončilo? Právě v odpovědi na tuto otázku spočívá podstata reakce společnosti na celou kauzu. Kdyby násilník Kuzněcov jen dostal k soudu a nezabil, nehrozilo by pedofilovi vlastně nic, protože k vlastnímu dokonání trestného činu nedošlo, jen k pokusu. Většinou se takové kauzy ani k soudu nedostanou, chybí totiž důkazy. Nejsou svědci, ani sperma na těle dítěte,

nakonec ani zjevné důkazy o násilí. Postižení v trestní rovině jsou podle advokátů, kteří se k věci vyjadřovali, u pedofilie, ale i u ostatních sexuálních trestných činů, k nimž dochází ve vztahu k nezletilým, v Rusku velmi nedostatečná, vesměs formální a mírná. Dokonce je všeobecně známo, že v trestní legislativě RF pojem „pedofilie“ ani neexistuje! Možná to souvisí i s tím, že celosvětově představuje problém přesná a jasná definice této, eufemisticky řečeno „sexuální praktiky“. Podle mezinárodní klasifikace nemocí, kterou sestavuje WHO, byla pedofilie v r. 1965 zařazena pod pohlavní „zvrácenosti“, za dalších 8 let mezi „úchyly“ a v r. 1993 mezi „poruchy sexuální orientace“.

Praktičtí psychiatři rozlišují mezi pedofilii duševně zaostalých lidí a pedofilii regresivní (u lidí, u nichž neprobíhá pohlavní život již jako u dospělých), třetí kategorií jsou pak vlastní „zvrhlíci“, pro které jsou děti jen objekty zvýšené sexuální touhy, která je dál umocňována strachem z nezákonných styků s nezletilými. Mnozí psychiatři dokonce na pedofilii nepohlíží jako na něco patologického, ale jen jako na porušení sociálních norem.

V důsledku této klasifikační nejednotnosti lze v RF pedofily odsoudit podle několika statů TZ. Poměrně často se tak děje těm, kdo natáčí dětské porno. Nejprísnejší tresty jsou od 8–15let vězení a hrozí těm, kdo poruší paragraf 132 odstavec 3 – dopustí se násilného jednání sexuální povahy vůči osobě zřejmě nedosažující 14 let. V uvedených případech přitom nebude podstatné, zda šlo jen o pokus nebo o samo jednání. Čtyřmi lety odnětí svobody bude potrestán ten, kdo se dopustí pohlavního styku nebo jiného jednání sexuálního charakteru s osobou, která ještě nedovršila 16 let. Tak zní paragraf 134 TZ. V paragrafu 135 se pachatel „nemravného jednání“ dočká pokuty 300 tisíc nebo odnětí svobody na dobu nejvýše tři roky. Bez diskuse je zde to, že s takovými pachateli se ve vězeňském „společenství“ moc nikdo nemazlí. I tak je pojetí sexuálního násilí páchaného na dětech a nezletilcích v TZ RF velmi benevolentní.

Pak ovšem není divu, že se vším popsaným v pozadí ruská společnost, již odedávna nestávající účtu k zákonům v hierarchii svých životních hodnot příliš vysoko, navrhuje hodnotit takové porušení zákona „podle svědomí“. Mezitím ovšem v jiných zemích soudí pedofily velmi přísně. Ve většině západních zemí je pedofilie považována za velmi závažný sexuální trestný čin. A čím větší je věkový rozdíl mezi pedofilem a jeho obětí a čím nižší věk dítěte, tím je trest větší. Ve Francii např. sám prezident Sarkozy navrhl pro pachatele takovýchto činů trest doživotí nebo, pokud se zvažuje jejich propuštění, jedině pod podmínkou souhlasu s kastrací.

V Rusku se na téma zpřísnění trestů pro pedofily vyjádřil jen prezidentský kandidát Andrej Bogdanov, který navrhl dát trestné činy, namířené proti rodině a dětem na roveň vraždám, tomu by měla odpovídat i trestní sazba. Minulý rok na podzim požadovalo kardinální zpřísnění zákonných opatření vůči pedofilům i samo MV RF. Mezi argumenty pro tyto kroky zaznělo také, že počet násilných sexuálních trestných činů, spácha-

ných na dětech a nezletilých, narostl jen v minulém roce 1,5x. Také vzrostl počet vražd, spáchaných na dětech. MV uvažuje o tom, že východiskem bude zpřísnění kontrol pedofilů ze strany psychiatrů, ale nejen jich, i lidí, kteří projevují o děti „nezdravý zájem“.

Jistě si ale musíme přiznat, že jen samotné zákony, i ty nejpřísnější, radikální a včasným řešením situace nejsou a být nemohou. Zákony reagují na čin již spáchaný, nezabraňují mu. Jak dosáhnout toho, aby k takovým trestným činům nedocházelo, je komplexem provázaných opatření. Jednak ve výchově mládeže, v chápání zvláštností vzájemných vztahů mezi lidmi ve společnosti, v důrazu na etiku a společenskou morálku. A také v neposlední míře v odpovědnějším vztahu ke své práci ochránců práva, kteří jen neochotně zahajují trestní řízení, protože jim to přináší spoustu práce se shromažďováním důkazů. Bezrestnost umožňuje darebákům spoléhat se na to, že co prošlo jiným, projde i jim, jako se stalo v popisovaném případě.

PENZE? ŽIVOT TEPRVE ZAČÍNÁ!

Každoročně odchází z MV, Ozbrojených sil Ruska a dalších silových ministerstev a ústředních orgánů do zálohy kolem 30–50 tisíc důstojníků a poddůstojníků ve věku, který podle občanských měřítek zdaleka není věkem penzijním. Tito propuštění „rezervisté“, se se službou loučí ještě plní sil a musejí si chtít nechtě zvyknout na život v civilu. Pro většinu z nich je hledání si nové práce vážným problémem. Trochu lépe jsou na tom odborníci – tedy právníci, lékaři, technici, programátoři, hůře pak náčelníci štábů, instruktoři, pracovníci ostrahy. Tito „penzisté“, aby zúročili své zkušenosti a znalosti v nových podmínkách, musejí často absolvovat různé rekvalifikační kurzy, a to stojí nemálo peněz.

Nedá se říct, že vedení země zůstalo stranou. Již v r. 2001 bylo přijato vládní usnesení, nazvané O státním programu sociální adaptace příslušníků armády, podléhajících propuštění z Ozbrojených sil RF, dalších vojsk, vojenských formací a orgánů a jejich rodinných příslušníků. Znělo to vznešeně, ale jen na papíře. Ukázalo se totiž, že společnost na řešení tohoto problému ještě není připravena. Naštěstí ale se do alespoň částečného řešení pustilo vedení Nezávislé koordinační expertní rady. Letos se objevil na Internetu zcela nový portál. Jeho tvůrci jsou elitní profesionálové z řad vědeckých pracovníků, inženýrů, programátorů a také zástupců profesorských sborů významných vysokoškolských zaří-

zení státu. Jejich přičiněním vznikl multifunkční programový systém, jehož základem jsou údaje informačně-analytické, statistické, normativně právní a dokumentační. Tvůrci věnovali budování portálu víc než 4 roky. Většina z interaktivních serverů a nástrojů portálu jsou vlastními vývojovými projekty a nic podobného se na Internetu zatím nevyskytuje.

Jedním ze základních programů je právě pomoc těm, kdo odešli ze silových struktur a nemohou si v civilu najít vhodné uplatnění. K cílům tvůrců patří nejen rekvalifikace mladých penzistů, ale i pomoc v nalezení pracovního uplatnění a při organizaci podnikatelských aktivit. Předseda Nezávislé rady genpor. Očirov se vyjádřil, že přece není možné, aby se člověk, který měl doposud zvláštní důvěru státu, stal nepotřebným. A program Nezávislé rady je nejen papírově, ale zdá se, a to je hlavní, i materiálně zajištěným projektem podpory, na němž je sympatické i to, že může fungovat nejen ve velkých městech, ale i v nejvzdálenějších koutech zemí.

A jak tedy tento program vypadá? Představte si třeba podplukovníka, plného pracovního elánu, který právě odešel do výslužby a žije se svou rodinou kdesi v malém městečku v tajze, naděje na získání bydlení ve velkém městě žádná. Přitom by se nabízela možnost začít podnikat, v uvedeném případě třeba s biotopivem, briketami z odpadu, vznikajícího při zpracování dřeva, nebo nábytkem ap. Chybí ale počáteční rozjížděcí kapitál. Člen Nezávislé rady kandidát lékařských věd Jelisejev říká, že počítají s možností vyhlášení konkurzů, m.j. i na poskytování grantů, investic, záruk ap. Například, kdyby se skupina takovýchto „penzistů“ rozhodla rozjet nějaké podnikání, pomůže Nezávislá rada jak návodnou instrukcí, tak i podle potřeby reálnými prostředky. Rada uzavřela smlouvy s řadou komerčních bank, které se rozhodly do programu vložit nemalý kapitál. A co víc: pokud se v Radě shodnou na tom, že podnikatelský záměr je vysoce perspektivní, dostane zdarma do začátku ještě prioritní premii. I v případě, že se záměr neumístí na oceňovaných místech, dostanou podnikatelé prostředky do začátku, ale za jiných podmínek – třeba jako tzv. americkou hypotéku nebo v podobě leasingu. V průběhu podnikání mohou ale lidé, kteří dlouhodobě nosili uniformu, narazit na další problém, který doposud nemuseli řešit – třeba účetnictví nebo právní ošetření pronájmu pozemku pro založení provozovny, případně daňové záležitosti. I zde nastupuje uvedený portál, jehož součástí je kompletní potřebné poradenství pro začínající podnikatele. Na stránkách portálu najdou programy, které pomohou zhodnotit podnikatelský záměr, provést všestrannou expertizu projektů, ale i vytvořit a vést účetnictví, navrhnout a následně kontrolovat termínový kalendář, vyplňovat celní deklarace, formovat marketinkovou politiku a předvídat možné problémy.

A nakonec dobrá zpráva i pro nepenzisty a nepodnikatele – portál je nekomerční, bezplatný, veškeré jeho služby jsou určeny pro nejširší internetovou veřejnost, což je v tomto případě altruismus nevídaný.

Dana SLOŽILOVÁ